

ŠTO JE ISTINA?¹

UDK 001.3:001.98(093)

Godine 1817. u mojoj su zemlji otkriveni navodni srednjovjekovni rukopisi patriotskih epova koji su trebali posvjedočiti drevne korijene naše nacionalne kulture; bogatstvo njene prošlosti i snagu njezina mitotvorna stvaralaštva. Pojava rukopisa potaknula je, u doba kada nam je sloboda bila uskraćena, naše samopouzdanje i nacionalnu samosvijest, a rukopisi su bili stvoreni kako bi pridonijeli našem oslobođenju.

Profesor Masaryk,² kasnije prvi predsjednik Čehoslovačke, prikupljao je dokaze kako su ovi rukopisi, iako izvanredno napisani, i očito inspirirani najboljim namjerama, falsifikati. Došlo je do »Borbe za rukopise« – razdoblja iznimne važnosti u povijesti Češke. Manjina, koja je inzistirala na tome da su rukopisi krivotvoreni, bila je osuđivana od strane većine kao izdajica nacije i optuživana da, budući da dovodi u pitanje najdragocjeniju relikviju češkoga naroda, podriiva nacionalno samopouzdanje, i time u cijelosti ugrožava nastojanja samooslobođenja. Odbacivati autentičnost rukopisa značilo je uvelike osobno riskirati, a kod patriotske javnosti u potpunosti izgubiti povjerenje.

Masaryk, koji se tada već bavio politikom, nije uzmicao i podlegao iskušenju popuštanja svjetini. Opasnost gubljenja dobroga glasa, ugleda i popularnosti nije ga uplašila te držao svojih uvjerenja. Za njega je bilo neprihvatljivo, i stvar načela, na laži ili prevari temeljiti svijest o nacionalnom identitetu, ili borbu za legitimna prava njegovog naroda – prvo unutar tvorevine Austro-Ugarske države, a potom s ciljem ponovnog uspostavljanja Češke države. Istina je za njega bila jedini ispravni i održivi temelj postojanja njegove nacije.

No, što je istina?

Živimo u doba informacijske revolucije kada stotine tisuća ili milijuna informacija svake sekunde frenetičnom brzinom kruže Zemljom uzduž i poprijeko, prekrivajući našu planetu sveobuhvatnim slojem komunikacija, što je nesumnjivo zadivljujuće postignuće na koje nemam nikakve zamjerke. Ipak, čini mi se, posebice nakon ovog globalnog prijelomnog napretka na području informacija, kako je od najveće važnosti shvatiti razliku između informacije i istine. Nisam ni prva, a ni zadnja osoba u svojoj zemlji koja ovo ističe, iako sam možda prvi Čeh koji je imao priliku svoje misli o ovoj temi osobno iznijeti Billu Gatesu.

Dakle, koja je razlika između informacije i istine?

Kratko i jasno, vjerujem da je istina ujedno i informacija, no istovremeno, i nešto puno više od toga. Istina je, kao i bilo koja druga informacija, informacija koja je jasno dokazana, ili potvrđena, ili verificirana unutar određenog sustava koordinata ili paradigmi, ili koja je jednostavno uvjerljiva, ali je i više od toga: to je informacija koju osoba jamči svojim cjelokupnim postojanjem, svojom reputacijom, imenom i časti.

Ne znam koliko od milijuna informacija koje kolaju planetom zadovoljava ove kriterije.

Njih svakako zadovoljava informacija kako su naši glasoviti nacionalni rukopisi krivotvorina, što nije samo znanstveno dokazano, već je to jamčio i veliki čovjek koji je cijelim svojim bićem stajao iza ove informacije, i nije oklijevao boriti se za nju – protiv svih – i uz rizik da pri tome izgubi gotovo sve. Taj je isti čovjek kasnije izrastao u jednog od najprominentnijih kreatora naše moderne povijesti.

¹ Op. prev. - Václav Havel ovaj je govor prvi puta održao 5. rujna 2000. prigodom primanja počasnog akademskog stupnja od Sveučilišta Michigan, Ann Arbor, SAD. Govor je objavljen i u časopisu *Comma*, publikaciji Međunarodnog arhivskog vijeća (ICA) u broju 3-4 iz 2004., str. 241-242.

Václav Havel rođen je [5. listopada 1936.](#) u [Pragu](#), [češki](#) je pisac i političar. Bio je posljednji [predsjednik Čehoslovačke \(1989.-1992.\)](#) i prvi [predsjednik Češke \(1993.-2003.\)](#).

² Op. prev. - Tomáš Garrigue Masaryk (1850.-1937.), [češki](#) političar, [filozof](#) i [sociolog](#). Profesor filozofije na Praškom sveučilištu. Osnivač i ideolog liberalne [Češke narodne stranke](#) koja se borila za autonomiju Češke unutar [Austro-Ugarske Monarhije](#). Pred kraj I. svjetskog rata na čelu je privremene čehoslovačke vlade. Dana [16. listopada 1918.](#) u [Washingtonu](#) je objavio [Deklaraciju o nezavisnosti Čehoslovačke](#). Dana 14. studenoga 1918. izabran je za predsjednika Čehoslovačke, na istu dužnost biran je još tri puta, dao je ostavku [1935.](#) Kao »otac domovine« smirivao je zategnute odnose čeških i slovačkih stranaka.

Masarykovo nepokolebljivo prijanjanje uz istinu, bez obzira na cijenu, na kraju je urodilo plodom. Njegovo inzistiranje na istini prihvaćeno je za jedan od temeljnih ideala naše moderne države, sam je Masaryk stekao sveopći ugled kao osloboditelj naše nacije, te je kao prvi predsjednik Čehoslovačke postao objekt poštovanja.

No, ništa od toga nije bilo unaprijed sigurno. Masaryku je mogao biti zatrt svaki trag i mogao je biti zaboravljen jednostavno stoga što je išao protiv trendova svoga vremena. Bilo kako bilo, nacija bi, konačno, shvatila da su rukopisi krivotvoreni. Što se tiče mojih suvremenika, pretpostavljam kako većina njih uopće ne brine jesu li ovi epovi autentični ili krivotvoreni; mnogi od njih vjerojatno ni ne znaju za njihovo postojanje. Ipak, Masarykovo je ponašanje pokazalo da prava predanost istini znači nepokolebljivost bez obzira na rezultate; bez obzira hoće li uroditi sveopćim ugledom ili sveopćom osudom; bez obzira vodi li borba za istinu do uspjeha ili do potpunog prezira i opskurnosti. Predsjednik Kennedy bavi se ovim pitanjem u svojoj knjizi *Profiles in Courage* – djelu koje oslikava sudbinu ljudi koji se nisu bojali stajati sami protiv svih i riskirati politički poraz jer su bili sigurni u svoju istinu, zbog čega su snosili posljedice.

Masarykova su se očekivanja također mogla pokazati smiješnima. No jesu li uistinu takva i bila? Je li smiješno da nas vodi naša savjest, da inzistiramo na istini i kada smo zbog toga u nemilosti, i tako afirmiramo istinu kao stvarnu istinu, u najdubljem smislu? Što je zapravo smiješno?

Václav Havel

Prevela Živana Hedbeli